

SEMAHAT KAHRAMANI BİR TÜCCAR: ABDURRAHMAN B. AVF (R.A)

Abdullah b. Mes'ûd'un aktardığı bir rivayete göre Efendimiz (sas) bir gün şöyle buyurmuşlardır: *“İki insan vardır ki, gerçekten bu iki insana da gıpta edilir. Bunlardan biri, Allah'ın kendisine çokça dünya malı nasip eyleyip bu malı Allah yolunda harcamaya dirayeti ve şuurunu verdiği kimse. İkincisi ise, Allah'ın kendisine ilim ve hikmet verdiği bu ilim ve hikmeti, hak ve hakikat uğruna başkaları ile paylaşan kimse.”*¹²⁴

Abdurrahman b. Avf demek, bu iki özelliği şahsiyetinde toplayan bir sahâbî demektir. O çok iyi bir tüccardır, malını Allah yolunda defaatle harcayan biridir. Böyle olduğu gibi ilim noktasında da nicelerini geride bırakmış biridir. Hz. Abdurrahman, Resûlullah zamanında fetva veren, sonrası dönemlerde de fetvaları çok olan on iki sahâbîden biridir.¹²⁵ Yani o fakih sahâbilerdendir. Gerçi bize sadece atmış beş tane hadis rivayet etmiştir,¹²⁶ ama

124. Buhârî, *İlim*, 15; Müslim, *Müsâfirîn*, 266-268

125. Bu on iki sahâbî şunlardır: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Mes'ûd, Muâz b. Cebel, Huzeyfe b. Yemân, Zeyd b. Sabit, Ebû'd-Derda, Ebû Musa el-Eşarî, Selman-ı Fârisî. Bkz: Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, s. 196

126. İbn Hazm, *Cevâmiu's-Sîre*, s. 260

özellikle ilim noktasında Hz. Ömer devrinde çok önemli bir konumu olmuştur.

Hz. Abdurrahman'ın bereketli hayatını biz sadece ticaret ekseninde bir okumaya tabi tutsak, çok güzel örnekler ve mesajlar buluruz. Mesela o bize ideal bir tüccar nasıl olur bunu öğretir. Onun hayatına bu çerçeveden baksak, ideal bir tüccarın olmazsa olmaz vasıflarının beş tane olduğunu ve hepsinin de onun hayatında istenilen düzeyde olduğunu görürüz. Bu vasıflar şunlardır:

- 1- Rahmaniyet
- 2- Sıddikiyet
- 3- Ehliyet
- 4- Kabiliyet
- 5- Semahat

Bunları birer cümle ile açıklayalım:

1- Rahmaniyet: Allah'ın Rahman isminin bir tecellisi olarak varlığa merhamet nazarı ile bakmak ve muamelelerin temeline merhameti yerleştirmek. Gaddar olmamak, hep bana, hep bana dememek; menfaati değil, adaleti ve merhameti öncellemek.

2- Sıddikiyet: Doğruluk ve güvenilirlik esası üzerine yürümek, ne olursa olsun asla yalana kapı açmamak ve doğruluktan ayrılmamak.

3- Ehliyet: Yaptığı işin ehli olmak, yarım yamalak değil, ne yaparsa en güzelini yapmaya çalışmak, işinin hakkını vermek için liyakat üzere olmak. ve ehli olmadığı işe de karışmamak.

4- Kabiliyet: Allah'ın insana verdiği kabiliyete uygun bir kamet sahibi olmak. Kabiliyetinin ne olduğunu tam olarak tespit edip, ya da ettirerek hangi sahanın adamı ise orada iş yapmaya çalışmak.

5- Semahat: Kolaylık ve cömertlik sahibi olmak. Alırken, satarken karşıdaki insanı zora sokmamak, hep kolay olanı tercih ederek, bu konuda rahat davranmak.¹²⁷

127. Semahat, Efendimiz'in (sas) tüccarlara en önemli tavsiyelerinden biridir. Bu konuda Hz. Osman'ın rivayet ettiği şu hadis, tüm tüccarlara korumaları ge-

Bu vasıflar ideal bir tüccarda olmazsa olmaz özelliklerdendir. Biz bu vasıfların hepsinin Hz. Abdurrahman'ın hayatında olduğunu görmekteyiz. Tabi bu sınırlı sayfalar içerisinde bunların tamamını aktarmak zordur. Böyle olduğu için hayatından birkaç örnek tablo üzerinden onun tüccarlığını anlamaya çalışacağız.

Mekke'nin tanınan tüccarlarından biri olan Abdurrahman b. Avf, iman ettikten sonra on üç yıl boyunca çok ağır imtihanlara maruz kalmış, en sonunda kırk iki yaşlarında iken tüm mal varlığını Cahiliye dönemindeki arkadaşı Ümeyye b. Halef'e bırakarak Medine'ye hicret etmişti. Medine'ye gelince, Mescid-i Nebvî'nin inşaatının ardından, Efendimiz (sas) iman adına her şeylerini Mekke'de bırakıp gelen Muhacirleri, Medineli Ensâr'a kardeş kılacaktı. Bu kardeşleştirmede (muahat) Abdurrahman b. Avf'in nasibi Sa'd b. Rebî olacaktı.¹²⁸

Sa'd b. Rebî, hali vakti yerinde; evi, tarlası, işi, hanımları ve çocukları olan biriydi. Kardeşliğin yapıldığı gün, Sa'd sevinç içerisinde Hz. Abdurrahman'ı bağrına basmış, hemen onu alıp evine götürmüştü. O ilk gece Sa'd, kardeşi Abdurrahman'ın karşısına oturdu ve konuşmaya başladı. Dedi ki: *“Ey Kardeşim! Sizler iman adına her şeylerinizi terk edip buralara geldiniz. Allah Resûlü de sizi bizlere kardeş kıldı. Kardeşlik laf ile olmaz. İşte bu malım [ve başladı malını saymaya] Bunların yarısı benim yarısı senin, işte bu evim yarısı benim yarısı senin, işte bunlarda iki hanımım, sen hangisini istersen onu boşayacağım, iddetini bekler onunla sen evlenirsin. Benim paylaşabileceğim şeyler bunlar ve ben bunların hepsini seninle paylaşıyorum.”*

Sa'd b. Rebî bu çağın insanının anlamakta zorlanacağı bir yığıtlık, bir kardeşlik ortaya koyuyordu. O, kendine düşeni yapmıştı, söylediklerinde de çok samimiydi ve ortaya koyduğu destansı

reken bir ilke olmalıdır. Efendimiz (sas) buyurmuşlardır ki: *“Gerek satıcı ve gerekse alıcı iken kolaylık gösteren kimseyi Allah (cc) cennetine koydu.”* İbn Mace, *Kitabü't-Ticarat*, 28

128. İbn Habib, *el-Muhabbar*, s. 72

kardeşliğin bir tarafı olarak üzerine düşeni yapmaya çoktan razı idi. Şimdi söz sırası Abdurrahman b. Avf'ta idi. Ne dedi sizce Abdurrahman? Elbette ki kendisine yakışanı... Dedi ki: “*Ey Kardeşim! Allah malını, mülkünü, eşlerini, işlerini sana mübarek kılsın! Sen bana yardımcı olmak istiyor musun?*” “Evet” dedi Sa’d. “*O halde bana çarşının yolunu göster, bir de ip ver.*” Sa’d ne kadar ısrar etti ise kardeşini ikna edemedi. Ertesi sabah erkenden iki kardeş Beni Kaynuka çarşısının yolunu tuttular. Sa’d, Abdurrahman b. Avf’a çarşığı gezdirdi. Abdurrahman: “*Tamam! Allah senden razı olsun, sen gidebilirsin.*” dedi. Sa’d döndü, Abdurrahman çarşıda kaldı ve başladı hamallık etmeye... Mekke’nin soylu tüccarı şimdi Medine’de sırtında sepetler taşıyor, hurma sandıkları yükleniyor, tüccarların yükünü kaldırıp indiriyordu. O gün akşama kadar çalışmış ve birkaç dirhem kazanmıştı. Ertesi gün sabahın erken saatinde yine pazarda, yine sırtında ipi ile iş kovalamıştı. Bu birkaç gün böyle devam etmişti. Elinde küçük bir sermaye birikmişti. Şimdi o sermaye ile Medine’nin dışından gelen köylülere yağ, peynir, ve benzeri şeyler alıp satmaya başlamıştı. Ticareti gün geçtikçe büyüyordu, daha bir hafta olmamıştı ki, kendine bir ev kiralamıştı. Kardeşi Sa’d’a kiraladığı evi söyleyince Sa’d üzölmüş: “Ben sana yoksa kardeşlik yapamadım mı ki, sen hemen benden ayrılıyorsun?” demişti. Abdurrahman b. Avf, kardeşini teselli etmiş, derdinin başka bir şey olduğunu ona izah etmişti. Abdurrahman b. Avf’ın derdi, ticarî kabiliyetini kullanıp, ortaya bir şeyler koymak, helalinden kazanmak ve onu da Allah yolunda harcamaktı. Bundan dolayı o, böyle davranıyordu.¹²⁹

Bu hadisenin üzerinden on-on beş gün geçmemişti ki, Abdurrahman b. Avf, Ensâr’dan bir hanım ile evlenme kararı almıştı. Bu haberi Allah Resûlü’ne vermek için sevinçle Mescid’e doğru gitti. Efendimiz Abdurrahman’ın elindeki yüzüğü ve evlenenlerin kullandığı *Zağferen* isimli kokuyu hissedince, sordu: “**Ey Abdur-**

129. İbn Kesir, *es-Siretü’n-Nebeviye*, c. 2, s. 327-328; İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 1182, 1183

rahman yoksa evlendin mi sen?” “Evet, Ya Resûlüllah! Bu haberi vermek için huzurunuzda geldim.” dedi. **“Kiminle”** diye sordu: “Ensâr’dan bir hanım ile” dedi. **“Ne kadar mehir verdin?”** dedi. “Bir nevât¹³⁰ altın” dedi. Allah Resûlü duyduğu her cevaba öyle bir seviniyordu ki, gülüyor, mübarek dişleri görünürcesine tebessüm ediyordu. Neden Allah Resûlü seviniyordu? Çünkü helalinden kazanılan mal ve onu kazanan tüccar Efendimiz’i sevindirirdi. En sonunda Allah Resûlü dedi ki, **“Ey Abdurrahman! Bir koyun ile de olsa düğün yemeği (velime) tertiple ve kardeşlerini düğününe çağır, nikâhını onlara duyur.”** Abdurrahman b. Avf “tamam” dedi.¹³¹ O tam Allah Resûlü’nün yanından ayrılacakken Efendimiz ona bir dua etti, dedi ki: **“Allah’ım! Abdurrahman’ın işlerini daha da bereketlendir, ona hayırlı kazançlar nasip et!”** Abdurrahman b. Avf bu duayı duyunca öyle bir sevindi ki, o gün için elde ettiği en büyük müjde ve hayatının en büyük kazancı bu dua oldu. O diyecekti ki: *“Bu duayı Allah Resûlü bana yapınca işlerim öyle bereketlendi ki, hangi işe el atsam, o iş aldı başını yürüdü. Hangi taşı kaldırsam altından gümüşler, altınlar çıktı. Elime aldığı teneke dahi olsa, bereketlendi ve o bile altına gümüşe döndü.”*¹³² Duayı yapan Resûlüllah olunca, elbette sonuç böyle olacaktır.

Biz, onu Tebûk Gazvesi hazırlıklarında görüyoruz. Efendimiz (sas) o gazveye çıkmak için Sahâbe’yi infaka teşvik ediyor, elde avuçta bir şeyler olanlarda ne varsa getirip Efendimiz’in önüne koyuyorlardı. Efendimiz insanları infaka teşvik ettiği o ilk gün, Hz. Abdurrahman’ın elinde dört bin dinar vardı, tam yarısını, iki bin dinarı getirip Efendimiz’e vermişti. Bu miktarı Allah Resûlü’ne verdiği zaman, diyordu ki: *“Ya Resûlüllah! Yarısını senin yoluna, yarısını da ehlime bıraktım, istersen o yarısını bile getirebilirim!”* Efendimiz (sas): **“Hayır”** diyordu ve yapılan bu infaktan mem-

130. Nevât, yaklaşık 15 grama denk gelmektedir. Bkz: Kocaer, Abdullah Feyzi; *Muhtasarı Tecrid-i Sarîh*, c. 1, s. 311

131. Buhârî, *Buyû*, 1

132. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 1, s. 91

nun oluyor: *“Allah verdiği de mübarek kılsın, ailen için elinde tuttuğunu da mübarek kılsın.”* diyordu.¹³³

Ama infak öyle tatlı bir şey ki, insan bir vermenin tadına erince artık vermeye doymamaya başlıyordu. Abdurrahman b. Avf da böyle olacaktı. O ilk gün malının yarısını vermişti, aradan birkaç gün geçti, tam beş yüz at verdi. Bir müddet geçti, bu sefer bin beş yüz deve verdi. Bir kaç gün sonra ise ticaretinden gelen kırk bin dinar ve bir bu kadar gümüş daha verdi. Vermeye doymuyordu, coşmuş imanının heyecanı ile verdikçe veriyordu. Bu kadar büyük bir miktarın verilmesi, hem müminleri, hem münafıkları hayrete düşürmüştü. Münafıklar dedikodu etmeye başlamışlardı; *“İbn Avf gösteriş olsun diye böyle veriyor”* diyorlardı. Abdurrahman b. Avf bunların sözlerini hiç duymuyordu bile... Çünkü o kendinden çok emindi, kimin adına ve niçin verdiğini çok iyi biliyor, bunun için de onların bu sözlerine hiç takılmıyor, daha fazlasını yapmanın yollarını arıyordu.¹³⁴

Müminler de Abdurrahman b. Avf'ın verdiği miktara hayret ediyor, hatta bazıları kendini sıkıntıya soktuğu için onu eleştiriyorlardı. Bunlardan biri olan Hz. Ömer: *“Ey İbn Avf! Kendini sıkıntıya soktun ve ehline bir şey bırakmadın”* demişti. Hatta dayanamamış Efendimiz'e, Abdurrahman b. Avf'ı şikâyet etmişti. Allah Resûlü, Hz. Ömer'in şikâyeti üzerine Abdurrahman b. Avf'ı çağır-mış ve: *“Ey Abdurrahman! Ailene bir şeyler bırakmadın mı?”* diye sormuştu. Abdurrahman b. Avf demişti ki: *“Ya Resûlüllah! Sana verdiğimden daha hayırlısını ve daha güzelini de aileme bıraktım!”* Efendimiz sordu: *“Ne bıraktın?”* Demişti ki: *“Allah ve Resûlü'nün vadedtiği rızkı, hayrı ve tabi ki ecri...”*¹³⁵ Onun bu cevabına karşılık Efendimiz tebessüm etmiş ve ona hayır dualarında bulunmuştu.

Abdurrahman b. Avf'ın başka bir halini Enes b. Malik rivayet ediyor. Hz. Ebû Bekir'in hilafet döneminin sonlarına yakın

133. Taberi, *Câmiu'l-Beyân*, c. 10, s. 197

134. Taberi, *a.g.e.*, c. 10, s. 196; İbn Abdilberr, *el-İstiab*, c. 2, s. 387

135. Kândehevî, *Hayatü's-Sâhabe*, c. 2, s. 422

günlerdir. O sıralar özü ve sözü doğru bir tüccar olan Abdurrahman b. Avf'ın büyük bir ticarî kervanı Medine'ye girmiştir. Yedi yüz develik koca kervan Medine sokaklarına girince halk büyük bir coşku ile kervanı karşılamak için yollara dökülmüştür. Kalabalığı fark eden Hz. Aişe validemiz yanındakilere bu kalabalığın sebebinin sormuştu. Demişlerdi ki: “Abdurrahman b. Avf'ın Şam bölgesinden gelen kervanının coşkusudur bu...” Hz. Aişe sevinmiş, alının teri ile kazandığı bu büyük servetin sahibi olan Abdurrahman b. Avf için demişti ki: “Allah ona dünyada verdiklerini de mübarek kılsın, ahirette vereceklerini de mübarek kılsın. Vallahi ben Allah Resûlü'nden işittim ki, O şöyle buyurmuştu: **“Abdurrahman b. Avf Cennet'e (sevincinden dolayı) emekleyerek girecektir.”**¹³⁶

Bu büyük müjdeyi, müminlerin annesinden duyan biri hemen Abdurrahman b. Avf'a ulaştırdı. Abdurrahman b. Avf bu habere öyle bir sevindi ki, hiç durmadan ve daha kervandaki develeri yerine vardırılmadan koşa koşa Hz. Aişe'nin yanına geldi. “Doğru mu; Ey anneciğim! Bu duyduğum haber doğru mu?” diye sordu. Hz. Aişe: “Evet! Bizzat ben kendim Allah Resûlü'nden bunu işittim.” dedi. Bu söze daha da sevinen Hz. Abdurrahman dedi ki: “Ey anneciğim! Bu büyük müjdenin hatırına sen şahit ol ki, kervanın tamamını Allah yolunda infak ediyorum. Böyle yaparak inşallah ben Cennet'e yürüyerek girmek istiyorum.”¹³⁷

Ümmü Bekr bint Misver naklediyor, diyor ki:

Abdurrahman b. Avf, arazilerinden birini kırk bin dinara satmıştı. Bu paranın bir kısmını Zühreoğulları'ndan olan akrabalarına, bir kısmını fakir Müslümanlara ve özellikle Muhacirlere dağıttı. Paranın kalan kısmı da Hz. Peygamber'in hanımlarına gönderdi. Ben de Aişe annemizin parasını götürdüm. Aişe annemize parayı uzattığımda, bana: “Bunları kim gönderdi?” diye sordu. “Abdurrahman b. Avf” dedim ve olan-biteni baştan sona anlattım. Hadiseyi gözyaşları içerisinde dinleyen Hz. Aişe dedi

136. İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 93

137. İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 93; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, c. 1, s. 98

ki: "Allah Resûlü: '**Benden sonra size, ancak sabredenler şefkatle muamele edeceklerdir.**' diye buyurmuştu." Sonra Hz. Aişe ellerini kaldırdı ve dedi ki: "**Allah'ım! Sen Abdurrahman b. Avf'a Cennet pınarlarından içmeyi nasip et!**"¹³⁸

Allah yolunda vermeye doymayan bu büyük tüccar, bu kadar vermesine rağmen malı ve ticareti bereketlendikçe bereketleniyordu. Defaatle malını son kuruşuna kadar infak etmesine, hayatı boyunca tam otuz bin köle azat etmesine rağmen¹³⁹ yine de vefat ederken, varislerine ciddi bir mal varlığı bırakıyordu. Onun bıraktığı mal miktarını Reşid b. Zübeyr, 1.320.000 dinar,¹⁴⁰ İbn Sa'd ve Muhibbuddin et-Taberi, 2.610.000 dinar,¹⁴¹ İbn Hacer ise 3.200.000 dinar¹⁴² olduğunu hesaplayarak ortaya koymuşlardır. Sadece varislerine değil, başta o gün için hayatta olan Bedir Ashâbî'ndan yüz Sahâbî olmak üzere, yüzlerce kişi onun mirasından nasiplenmişlerdi. .

Abdurrahman b. Avf, o gün için hayatta kalan Bedir Ashâbî'ndan yüz Sahâbî'ye, dört yüz dinar verilmesini vasiyet etmişti.¹⁴³ Vefatının ardından Sahâbe kendilerine verilen bu parayı almak için, onun evine geldiler. Gelenlerden birisi de o günlerde oldukça zengin olan Zübeyr b. Avvam'dı.¹⁴⁴ Hz. Zübeyr, payına düşen dinarları alır, dönerken birileri arkasından onu kınar ve derler ki: "**O kadar zengin olmasına rağmen yine de bu dinarlara tamah etti. Onun yerinde kim olsa bunları almaz, başkasına infak**

138. Hâkim, *el-Müstedrek*, c. 3, s. 310

139. İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 1183

140. Reşid b. Zübeyr, *ez-Zehâ'ir ve't-Tuhaf*, s. 205

141. İbn Sa'd, *Tabâkat*, c.3, s. 136, 137; Muhibbuddin et-Taberi, *er-Riyâdu'n-Nadira*, c. 4, s. 315, 316

142. İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, c. 14, s. 281

143. İbn Hacer, *el-İsabe*, c. 2, s. 1184

144. Kendisi de büyük bir tüccar olan Zübeyr b. Avvam'ın varislerine bıraktığı mal miktarı 50.000.000 dirhem ile 59.800.000 dirhem arası olduğu rivayet edilmektedir. Bkz Buhârî, *Humus*, 13; İbn Sa'd, *Tabâkat*, c. 3, s. 110; İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 7, s. 250

ederdi.” Zübeyr b. Avvam, işittiği bu sözler üzerine, sözün sahiplerine döndü ve dedi ki: *“Vallahi! Bu malı bize bırakan adamın kazancında zerre miktarı haram yoktur. Böyle helal bir malı ben alıp, yemeyeceğim de, başkalarına mı yedireceğim. Bu malı ben yiyeceğim, ama kendi mallarımdan da infak edeceğim!”* Zübeyr b. Avvam’ın bu sözü Abdurrahman b. Avf’ın ticaretine olan güveninin boyutunu bize öğretiyordu.

Hz. Abdurrahman’ın ticarî hayatı için çok şey söylenebilir, ama biz bu kadarı ile iktifa edelim ve önemli bir rivayete dikkatlerinizi çekerek bitirelim. İnsanlar Abdurrahman b. Avf’ın bu kadar malı nasıl kazandığını merak etmiştiler ve günün birinde birileri Abdurrahman b. Avf’a bu konuyu sormuştu. Demişti ki: *“Ey Abdurrahman! Sen de ticaret yapıyorsun, biz de yapıyoruz. Senin geldiğin noktaya bak, bir de bize bak. Söyler misin Allah aşkına sen ne yapıyorsun ki, ticaretinde böyle bir bereket var?”* Abdurrahman b. Avf bu soruya şöyle cevap veriyordu: *“Ben, işin başında Allah Resûlü’nü memnun edip, onun lisanından malımın bereketlenmesi için dua aldım. İkincisi: Allah’ı ticaretimin ortağı kıldım, ne kazandımsa, onun yolunda harcamaktan geri durmadım. Üçüncüsü: Pazarın hep ilk gelen tüccarı oldum. Güneşi hiçbir zaman üzerime doğdurmadım. Dördüncüsü: Hiçbir müşteriyi boş çevirmediğim, kolaylığı esas aldım. Beşincisi: Az kâra razı oldum, çok kârdan değil, sürümden kazandım.”*¹⁴⁵

Bu sözleriyle Hz. Abdurrahman, ticarete bereketi elde etmenin yollarını bize böylece çok net bir şekilde belirtmiş oluyordu.

145. Gazzâlî, *İhyâ’ü Ulûmi’d-Din*, c. 2, s. 99